ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Вознюк Г.А.
аспірант,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

СЕЗОННІ СЛОВА КІҐО В ПОЕЗІЇ ЙОСАНО АКІКО

За свою тисячолітню історію японська класична поезія розвинула ряд традиційних художньо-стилістичних прийомів, яким вдалося зберегти свою актуальність і на початку XX сторіччя. Одним із найпопулярніших прийомів було використання «сезонних слів» – «*кіґо*» (季語). Це слова-образи, які вказують на традиційно закріплену за ними пору року. Такий прийом вносить мотив природи в поезію [Бреславец Т.И. Теория японского классического стиха / Т.И. Бреславец. − Владивосток, 1984. – 116 с.]. Окрім того, «сезонні слова» значно розширювали тло лаконічних форм японської поезії, зокрема *танка* і *хайку*.

«Сезонні слова» беруть свій початок із часів «Збірки міріад листків» («*Манйошю*», XII ст.). Ці слова вже на ранньому етапі свого становлення зайняли важливе місце в поезії «вака», швидко стали обов'язковими в класичній японській поезії. Так, їх активно використовували в поезії *хайку*, *танка*, *ренґа*. Вірші *ренґа* та *хайку* сприяли розширенню тематики та загальної кількості «сезонних слів». Для хайку Мацуо Башьо *кіґо* були обов'язковими для використання. Проте, початок XX сторіччя став часом порушення традиції. Прогресивні поети пропонували як повну відмову від цього традиційного прийому, так і розширення кількості «сезонних слів» [Словн. Літ. Терм., с. 64].

Давні японські поети укладали словники *кіґо*, які з часом доповнювалися й уточнювалися. Кількість слів змінювалася залежно від епохи та уподобань укладачів, проте число класичних *кіґо* становить близько трьох тисяч лексичних одиниць. Словники поділяються на розділи за чотирма сезонами. Окремо виділяють

також «новорічні кіго» та сезонні слова до інших свят. Прикладами «сезонної лексики» можуть слугувати наступні:

– весна: *сакура* («вишня»), *уме* («слива»), *вакакуса* («молода трава) і т.п.;

– літо: *юрі* («лілея»), *ніджі* («веселка»), *араші* («гроза»), *такі* («водоспад»), *хотоготісу* («зозуля») і т.п.;

– осінь: *акі-но куре* («осінній вечір», «сутінки»), *шіґуре* («мряка»), *моміджі* («червоне кленове листя»), *кіку* («хризантема»), і т.п.;

– зима: *юкі* («сніг»), *танджіцу* («короткий день»), *самуса* («холод») і т.п. [Словн. Літ. Терм., с. 64].

Кожен сезон підрозділяється на три частини: початок, середина та кінець. У середині цих сезонних груп виділяють сім тем *кіго*, а саме: 時候 («*джіко*» – сезон, пора року), 天　　(«*тенмон*» – небо), 地理 («*чірі*» – земля), 生活 («*сейкацу*» – повсякденне життя),　事 («*гьоджі*» – звичаї), 動物 («*добуцу*» – тварини), 植物 («*шьокубуцу*» – рослини).

Окрім слів, приналежність яких до певного сезону була очевидною, існують слова приналежність яких визначається традиціями японської культури. Наприклад, «повний місяць» – сезонне слово, що стосується осені, хоч його і можна спостерігати в кожному місяці року. Це пов'язано з переконанням, що восени місяць найгарніший, та наявності у японського народу традиції милування місяцем. Іншим прикладом є закріплення вживання певного слова за сезоном після того, як його використав у цьому контексті який-небудь поет. Зрозуміти логіку такого вживання неможливо, не скориставшись словником сезонних слів [Хмель, И.В., Киго в поэзии хайкай]. Дослідники наголошують на загальному існуванні близько шістнадцяти тисяч сезонних слів у різних варіаціях. Зважаючи на таку велику їх кількість, говорити про повну відмову від них на поч. XX сторіччя не доводиться.

Варто зазначити, що кіго як літературний прийом є дуже специфічним, оскільки передбачає наявність у читача розуміння японської картини світу, що дає змогу декодувати ці слова в тексті вірша. В іншому випадку, сезонні слова втрачають своє інформаційне навантаження. Завдання *кіго* – вибудувати для читача

ряд образів та асоціацій, які залишають відчуття певної пори року [Хмель, И.В., Киго в поэзии хайкай].

Японська поетеса Йосано Акіко у своїй дебютній збірці віршів танка «Скійовджене волосся» значно зменшила кількість використання слів *кіґо* порівняно із своїми попередниками, однак ці слова все ж в достатній мірі використовуються нею. Найчастіше в збірці зустрічаються слова, що створюють для читача настрій весняного сезону. Це зумовлено тим, що саме тема весни, молодості, кохання, народження нового є основним лейтмотивом усієї збірки. Використовуючи ці сезонні слова поетеса створювала один із своїх найвідоміших образів – «країну весни», у якій жила її лірична героїня.

Прикладами *весняних кіґо* в збірці «Скуйовджене волосся» можуть слугувати наступні: 春の暮(«хару-но-куре» – весняні сутінки), 春の夕 («*хару но юбе*» – весняний вечір), 藤 («*фуджі*» – азалія), 梅 («*уме*» – японська слива), 春雨 («*харусаме*» – весняний дощ), 海棠 («*кайдо*» – яблуня), 春の水 («*хару-но-мідзу*» – весняні потоки), 山吹 («*ямабукі*» – керія, японська жовта троянда), 春の川 («*хару-но-кава*» – весняна річка), 木蓮 («*мокурен*» – магнолія) та інші.

Наведемо приклад вживання весінніх *кіґо*:

はる　お　　ふじ　　よ　まひどの　　こ　つか　まお
春よ老いな藤によりたる夜の舞殿 ゐならぶ子らよ束の間老いな

(зі збірки «Скуйовджене волосся», № 34)

Весна не старіє.
Гліцинії цвіт уночі,
дівчата на сцені
танцюють рядочком.
І ти не старій ні намить.

Віршів про літо, а отже і літніх *кіґо* в збірці «Скуйовджене волосся» помітно менше. Літні вірші, в основному, значно спокійніші за весняні, де бурхливо вирують пристасті та почуття ліричної героїні. Літо постає у віршах Акіко періодом очікування та споглядання.

Прикладами літніх *кіґо* можуть слугувати слов: 五月 («*сацукі*» – травень (вважається першим літнім місяцем в Японії)), 牡丹 («*ботан*» – півонія), 泉 («*ідзумі*» – джерело), 夏の夜 («*нацу-но-йору*» – літній вечір), 扇 («*оогі*» – віяло), 菖蒲 («*аяме*» – «іриси»), 五月雨

(«*самідаре*» – літній дощ), 蓮 («*хасу*» – лотос) 卯の花 («*у-но-хана*» – квіти дейції), 蛍 («*хотару*» – світлячок) тощо.

Вірші, у яких зустрічаються осінні *кіґо* в своїй більшості мають мотив самотності. Лірична героїня сумує за коханим, відчуває зневіру в майбутньому. Вірші, тлом для яких виступає осінь, хоч і поступаються дещо у своїй кількості «весіннім», одначе становлять значну кількість у збірці. Причиною цьому є те, що на час написання збірки припадає досить довгий період непевності поетеси у власному майбутньому та стосунках із її коханим – Йосанно Текканом, а також саме восени відбулася знакова поїздка трьох друзів поетів – Йосано Теккана, Акіко та Ямакава Томіко в гори Авата. Цій події поетеса присвятила цілий розділ своєї збірки.

Серед осінніх *кіґо* у збірці можемо згадати наступні слова: 萩 («*хагі*» – кущ хагі), 秋寒 («*акісаму*» – осінній холод), 椎の実 («*сій-но-мі*» – плід каштану), 秋の夜 («*акі-но-йору*» – осінній вечір), 露草 («*цую-куса*» – камеліна (квітка)), 天の川 («*ама-но-ґава*» – Чумацький шлях), 雁 («*карі*» – дикі гуси), 秋の雨 («*акі-но-аме*» – осінній дощ), 秋の風 («*акі-но-кадзе*» – осінній вітер), 葡萄 («*будо*» – виноград) тощо.

Вірші з зимовим тлом, і відповідно «зимові» кіґо зустрічаються в збірці «Скуйовджене волосся» в найменшій кількості. Серед таких слів: 雪 («*юкі*» – сніг), 夜着 («*йоґі*» – ковдра-кімоно), 千鳥 («*чідорі*» – птах кулик) тощо.

Варто зазначити, що для традиційної японської поезії можливою була наявність лише одного сезону в рамках одного вірша, відповідно вживання *кіґо* також обмежувалося лише одним сезоном. Проте, Йосано Акіко неодноразово порушує цю традицію в своїй дебютній збірці. Яскравим прикладом порушення поетесою традиційних канонів може слугувати наступний вірш:

あき　ふすま　　み　　はる　きょう　え
秋の衾　あしたわびし身うらめしきつめたきためし春の京　に得ぬ

(зі збірки «Скуйовджене волосся», № 202)

Осіння постіль.
Завтра лиш –
печаль і гіркота.
Холодний досвід їх
я в Кіото на весні пізнала.

Таким чином, можемо зробити висновок, що Йосано Акіко, прагнучи до оновлення традиційного жанру *танка*, хоч і намагалася відмовитися від «сезонних слів» *кіго*, проте зробити це повністю не мала змоги. Оскільки, кіго відіграють велику роль у розширенні тла лаконічної форми вірша *танка*, створюючи асоціації, які мають натякнути читачу на певну пору року. Проте, Акіко все ж знаходила спосіб порушити усталену традицію, відмовляючись від *кіго* у деяких поезіях, або навпаки: вживаючи *кіго* на позначення двох різних пір року, що не допускалося в класичній японській поезії.

Список використаних джерел:

1. Аністаренко Л.С., Бондаренко І.П. Словник японських літературознавчих термінів. Київ, 2012. 208 с.

2. Бреславец Т.И. Теория японского классического стиха. Владивосток, 1984. 116 с.

3. Хмель, И.В., Киго в поэзии хайкай. URL: http://www.iubip.ru/branch/donetsk/sotrud/miiy_nauka/miiy_nauka.html (дата звернення: 18.03.2020).

4. Beichman, Janine. Embracing the Firebird: Yosano Akiko and the Birth of the Female Voice in Modern Japanese Poetry. (2002) Honolulu: University of Hawai'i Press.

Кульчицька Н.М.
студентка,
Науковий керівник: **Федоренко Л.О.**
кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОЇ ПОЕТИКИ ГАЙНЕРА МЮЛЛЕРА

Актуальним явищем сучасного літературознавства залишається інтертекстуальність (від франц. intertextualite – міжтекстовість), що ґрунтується на міжтекстовому співвідношенні різних літературних творів. Інтертекстуальність полягає у відтворенні в тексті окремих мотивів інших творів через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання чи у наслідуванні чужих стильових властивостей і